

Noot: There is no such thing as a free lunch

Over vennootschappen die rechtshandelingen om niet stellen

Roeland Van Cleemput

Onder wetenschappelijke begeleiding van Prof. Dr. Marieke Wyckaert en Dhr. Patrick Geeraert

HOF VAN BEROEP TE LUIK

14de kamer – 7 oktober 2010

Voorzitter: M. Ligoit

Raadsheren: A. Jacquemin en A. Manka

Rolnummer: 2009/RG/5

VENNOOTSCHAPSRECHT – ART. 1 W.VENN. – RECHTSHANDELING
OM NIET – VENNOOTSCHAP – WINSTOOGMERK – INTERPRETATIE –
CONFORMITEIT MET DE WETTELIJKE SPECIALITEIT – HANDELING
GESTELD TER VERWEZENLIJING VAN HET MAATSCHAPPELIJK
DOEL

VERBINTENISSENRECHT – ART. 1876 B.W. –
BRUIKLEENOVEREENKOMST – ESSENTIEEL RECHTSHANDELING
OM NIET

Een vennootschap kan geen handelingen om niet stellen. Dergelijke handelingen zijn vatbaar voor nietigverklaring.

Een rechtshandeling om niet schendt niet noodzakelijk het principe van de wettelijke specialiteit van vennootschappen. Een vennootschap moet niet permanent doordrongen zijn van haar winstoogmerk.

Het winstoogmerk bij vennootschappen dient ruim geïnterpreteerd te worden. De rechtshandeling om niet die de vennootschap geen enkel direct dan wel indirect vermogensvoordeel bezorgt, is absoluut nietig.

SPRL I. t./ L.L. - C.Q.

(...)

1. FEITEN

De feiten die aanleiding gaven tot dit arrest zijn als volgt. Op 9 december 1981 richt de heer R.L. de SPRL I. op, waarin hij de enige statutaire zaakvoerder wordt. Het maatschappelijk doel bestaat onder meer uit "*toutes opérations se rattachant directement ou indirectement au négoce de laines et matières synthétiques, aux ventes et aux achats de matières premières, textiles et confections*" en "*l'achat et la location d'immeuble*". De heer R.L. is gehuwd met mevrouw C.Q.

Op 15 januari 1990 kopen de SPRL I. en de heer R.L. samen een onroerend goed, gelegen te Doornik, onverdeeld aan, elk voor de helft. In dit pand wordt de maatschappelijke zetel van de SPRL I. gevestigd. De echtelijke woonplaats wordt gevestigd op hetzelfde adres.

Op 20 april 1997 sluit de SPRL I. een bruikleenovereenkomst met mevrouw C.Q. met betrekking tot het onroerend goed waar de maatschappelijke zetel gevestigd is. De eigenaar verbindt zich ertoe om het goed niet op te eisen behalve ingeval mevrouw C.Q. de heer R.L. zou verlaten of de heer R.L. huwelijksproblemen veroorzaakt.

Op 2 juni 1997 verkoopt de heer R.L. zijn onverdeeld aandeel in het onroerend goed aan de SPRL I. In de overeenkomst wordt gewag gemaakt van het feit dat de overnemer perfect op de hoogte is van de bezettingssituatie van het onroerend goed. De heer R.L. overlijdt op 4 december 2003. De algemene vergadering van de SPRL I dd. 2 april 2004 duidt de heer D.N., gehuwd met L.L., dochter van R.L., en dus schoonzoon van de heer R.L., aan als zaakvoerder. De SPRL I. verplaatst haar maatschappelijke zetel naar Verviers. Op 13 november 2006 dagvaardt de SPRL I., vertegenwoordigd door de heer D.N., (hierna appellante) mevrouw C.Q. (hierna geïntimideerde) en mevrouw L.L. om de bruikleenovereenkomst dd. 20 april 1997 nietig te verklaren wegens schending van de wettelijke specialiteit, het maatschappelijk doel en een belangenconflict. De rechtbank van 1ste aanleg te Verviers verklaart de vordering onontvankelijk op 24 juli 2008. Op 5 januari 2009 gaat appellant hiertegen in beroep. Het hof van beroep te Luik verklaart de vordering op 7 oktober 2010 ontvankelijk doch ongegrond. Het hof stelt de appellant over de ganse lijn in het ongelijk.

2. BEOORDELING: OVER VENNOOTSCHAPPEN DIE RECHTSHANDELINGEN OM NIET VERRICHTEN

In dit arrest komen heel wat boeiende aspecten van het vennootschapsrecht aan bod. Binnen het bestek van deze noot wordt stilgestaan bij het abstracte

gegeven waarbij de SPRL I. een bruikleenovereenkomst om niet aanging met mevrouw C.Q. De appellante beroept zich immers in eerste instantie op de nietigheid van de bruikleenovereenkomst wegens schending van de wettelijke specialiteit en het maatschappelijk doel. Het hof van beroep te Luik oordeelt echter dat de wettelijke specialiteit niet geschonden werd.

2.1. HET STELLEN VAN EEN RECHTSHANDELING OM NIET DOOR EEN VENNOOTSCHAP

2.1.1. Algemene principes

WETTELIJKE SPECIALITEIT – Krachtens het beginsel van de wettelijke specialiteit kan een bepaalde categorie van rechtspersonen slechts drager zijn van rechten en plichten indien de aangegane verbintenissen in overeenstemming zijn met het werktelein dat de wetgever voor deze specifieke categorie uitdrukkelijk heeft bepaald.¹ De wettelijke specialiteit is het onderscheid dat de wetgever maakt tussen de verschillende soorten rechtspersonen. Het onderscheidend criterium tussen vennootschappen enerzijds, en verenigingen *sensu stricto* anderzijds, is het winstoogmerk.

WINSTOOGMERK – Wat een vennootschap onderscheidt van andere rechtspersonen, zoals verenigingen, is dat een vennootschap er essentieel op uit is om (on)rechtstreekse vermogensvoordelen te behalen ten voordele van haar vennoten. De vennoten verenigen zich in een vennootschap om samen een winstgevende activiteit uit te oefenen en de aldus gerealiseerde winsten onder elkaar te verdelen (art. 1 W.Venn.). Gelet op dit winstoogmerk moeten de economische activiteiten van een vennootschap ertoe strekken winst te verwezenlijken en aldus een meerwaarde te verzekeren aan het geïnvesteerde kapitaal, met het oog op het verdelen van deze gerealiseerde voordelen aan de vennoten. Een vennootschap die geen winstoogmerk nastreeft, heeft ten onrechte een vennootschapsvorm aangenomen.² Een vennootschap is immers geen liefdadigheidsinstelling.³

¹ L. BALLON, “De persoonlijkheidsrechten van een rechtspersoon” in X., *Liber Amicorum Jan Ronse*, Brussel, Story-Scientia, 1986, 129; K. GEENS en M. WYCKAERT, “De vennootschap - Algemeen Deel” in X., *Beginselen van Belgisch Privaatrecht*, Mechelen, Kluwer, 2011, 232, 132; D. NAPOLITANO, “Ondernemingsfinanciering door kredietinstellingen – vennootschapsrechtelijke aandachtspunten: het specialiteitsbeginsel en het vennootschapsbelang”, *RW* 1999-2000, 417; J. RONSE, K. VAN HULLE, J.M. NELISSEN GRADE, H. LAGA en J. LIEVENS, “Overzicht van rechtspraak (1978-1985) – Vennootschappen”, *TPR* 1986, 912; B. TILLEMANN, *Bestuur van vennootschappen: statuut, interne werking en vertegenwoordiging*, Brugge, Die Keure, 2005, 595; D. VAN GERVEN en M. WYCKAERT, “Kroniek vennootschapsrecht 1997-1998”, *TRV* 1998, 407; D. VAN GERVEN, *Rechtspersonen*, Mechelen, Kluwer, 2007, 55.

² Art. 1 W.Kh.; art. 1 W.Venn.; Cass. 6 april 1922, *RPS* 1922, 262; Brussel, 16 december 1909, *RPS* 1910, 98; Luik 2 mei 1933, *Pas.* 1933, II, 215; Brussel 3 februari 1934, *Pas.* 1934, II, 131; M. COIPEL, “Le rôle économique des A.S.B.L. au regard du droit des sociétés et de la commercialité” in X., *Les A.S.B.L. – Evaluation critique d’un succès*, Brussel, Bruylant, 1985, 109; R. DEKKERS, *Handboek*, II, Brussel, Bruylant, 1971, 42; H. DE PAGE, *Traité*, V, Brussel,

HANDELINGEN OM NIET – Voorts dient het onderscheid tussen handelingen ten bezwarende titel enerzijds, en handelingen om niet anderzijds, aangehaald te worden. Eerstgenoemden zijn handelingen die voor beide partijen een economisch voordeel opleveren. Bij een handeling ten bezwarende titel heeft elke partij immers de verplichting iets te geven of iets te doen (art. 1106 BW). Een rechtshandeling zal daarentegen uit vrijgevigheid of om niet zijn wanneer een partij aan de tegenpartij geheel om niet enig voordeel toekent (art. 1105 BW). Bij een overeenkomst om niet zal aan één van de partijen geen voordeel toekomen: er treedt slechts een verarming enerzijds, en een correlatieve verrijking anderzijds, op. De oorzaak van de overeenkomst om niet ligt in de *animus donandi* of de bedoeling om iemand uit vrijgevigheid te begunstigen.

STATUTAIRE SPECIALITEIT – De handelingen die een vennootschap stelt moeten niet alleen de wettelijke specialiteit respecteren, ze moeten ook binnen de statutaire specialiteit van de vennootschap kaderen. De statutaire specialiteit of het maatschappelijk doel van de vennootschap is de activiteit die de vennootschap zich voorneemt uit te oefenen. Conform het beginsel van de statutaire specialiteit beperkt het maatschappelijk doel het werkerterrein van de vennootschap. De organen van een vennootschap mogen immers geen handelingen buiten het maatschappelijk doel stellen, op straffe van aansprakelijkheid voor onbevoegd handelen. (art. 522 jo. 528 W.Venn.)

VENNOOTSCHAPPEN DIE HANDELINGEN OM NIET STELLEN – Nu ligt de vraag voor of vennootschappen handelingen om niet kunnen stellen. Het antwoord is mijns inziens genuanceerd.

Uit het voorgaande kan men afleiden dat de wettelijke specialiteit de actieradius van de vennootschap afbakt door te determineren dat een vennootschap enkel die verbintenissen kan aangaan die een winsttoogmerk omvatten. Daar alleen rechtshandelingen ten bezwarende titel een tegenprestatie en dus een (on)rechtstreeks vermogensvoordeel opleveren ten voordele van de vennoten, vallen enkel handelingen ten bezwarende titel te rijmen met het winsttoogmerk. Sterker nog, rechtshandelingen om niet zijn in principe onverenigbaar met de wettelijke specialiteit. Er worden immers gratis diensten verleend en/of handelsgoederen gratis weggeven, zonder enige tegenprestatie of vergoeding, wat vanzelfsprekend tot inkomstenderving leidt. De wettelijke specialiteit houdt derhalve in dat een vennootschap in beginsel enkel handelingen ten bezwarende titel mag stellen, terwijl een vereniging

Bruylant, 1964, 27; K. GEENS en M. WYCKAERT, “De vennootschap - Algemeen Deel” in X., *Beginselen van Belgisch Privaatrecht*, Mechelen, Kluwer, 2011, 222, 125; A. KLUYSKENS, *De contracten*, Antwerpen, Standaard, 1952, 501; F. LAURENT, *Principes*, XXVI, Brussel, Bruylant, 1878, 139.

³ F. BOUCKAERT, noot onder Cass. 13 april 1989, *TPR* 1989, 331; L. RAUCENT en I. STAQUET, “Examen de jurisprudence (1980-1987) – Les libéralités et les successions”, *RCJB* 1989, 666; J. VAN RYN en P. VAN OMMESLAGHE, “Examen de jurisprudence (1957-1960) – Les sociétés commerciales”, *RCJB* 1962, 365.

zonder winst oogmerk zowel handelingen ten bezwarende titel als handelingen om niet mag stellen.

SANCTIE – Conform het beginsel van de wettelijke specialiteit is het onbetwistbaar zo dat een vennootschap alleen handelingen kan stellen met winst oogmerk.⁴ Omdat de wettelijke specialiteit de openbare orde raakt, zijn de handelingen die verricht werden met miskenning van de wettelijke specialiteit (lees: handelingen om niet) absoluut nietig.⁵ Zij kunnen op verzoek van iedere belanghebbende nietig worden verklaard.⁶

DOCTRINE – Vóór het Bouccinarrest van 13 april 1989 hield de rechtspraak en de doctrine grotendeels vast aan een rigide interpretatie van het wettelijke specialiteitsbeginsel door te besluiten tot de nietigheid van elke handeling om niet verricht door een vennootschap. Vennootschappen waren immers enkel bekwaam om handelingen ten bezwarende titel te stellen. Professor RONSE, daarentegen, deed een beroep op de theorie van de statutaire specialiteit om door een vennootschap gestelde handelingen om niet te billijken. RONSE meende dat een handeling om niet een bezwarend karakter verkrijgt wanneer zij nodig of dienstig is voor de verwezenlijking van het maatschappelijke doel van de vennootschap.⁷ Zo stelde hij treffend: “*Wie een snoek wil vangen, mag hiervoor wel een blikje in het water werpen.*”⁸

2.1.2. Vergelijking met het Bouccinarrest

NUANCERING VAN DE WETTELIJKE SPECIALITEIT – Het Hof van Cassatie oordeelde in het mijlpaalarrest van 13 april 1989 dat een handeling om niet, niet *per se* onverenigbaar is met de wettelijke specialiteit van een vennootschap. De geldigheid van deze handeling hangt af van de vraag of die rechtshandeling, rechtstreeks dan wel onrechtstreeks, verricht werd om het maatschappelijke doel te verwezenlijken.⁹ Het Hof volgde RONSE en

⁴ Uitgezonderd in het geval dat de vennootschap wordt opgericht met een sociaal oogmerk.

⁵ H. BRAECKMANS en R. HOUBEN, *Handboek vennootschapsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 5.

⁶ Luik 4 juni 1980, *RPS* 1981, 207; Cass. 12 november 1987, *RCJB* 1989, 408, noot A. BENOIT-MOURY; Vred. Antwerpen 15 juni 1997, *TRV* 1999, noot R. TAS; S. BEYAERT, “Vennootschap en onroerend goed”, *TOGOR* 2000, 107; A. FRANCOIS, *Vennootschapsbelang*, Antwerpen, Intersentia Rechtswetenschappen, 1999, 591; K. GEENS en H. LAGA, “Overzicht van rechtspraak (1986-1991) – Vennootschappen”, *TPR* 1992, 993; Gent 1 februari 2001, *TRV* 2002, 389, noot F. JENNE; T. TILQUIN en V. SIMONART, *Traité des sociétés*, I, Diegem, Kluwer Rechtswetenschappen, 1997, 684.

⁷ J. RONSE, *De vennootschapswetgeving 1973*, Gent, Story-Scientia, 1975, 190, 355; J. RONSE e.a., “Overzicht”, *TPR* 1978, 747, 79; J. RONSE e.a., “Overzicht”, *TPR* 1986, 912, 56; J. RONSE, *Algemeen deel*, Leuven, Acco, 1975, 326; J. RONSE, “De vertegenwoordiging van rechtspersonen naar Belgisch recht” in J.M.M. MAEIJER en J. RONSE, *De vertegenwoordiging van rechtspersonen naar Nederlands- en Belgisch recht*, Deventer, Kluwer, 1978, 74.

⁸ J. RONSE, “Vennootschappen – Overzicht van rechtspraak (1964-1967)”, *TPR* 1967, 648.

⁹ Cass. 31 mei 1957, *Bull. en Pas.* 1957, I, 115, concl. R. HAYOIT DE TERMICOURT, *RCJB* 1958, 284; Cass. 17 mei 1962, *Bull. en Pas.* 1962, I, 1054; C. RESTEAU, A. BENOIT-MOURY en A. GREGOIRE, *Traité des sociétés anonymes*, Brussel, Swinnen, 1982, 563.

nuanceerde derhalve de leer van de wettelijke specialiteit ten voordele van de theorie van de statutaire specialiteit.¹⁰

In dit zogenaamde Bouccinarrest liet de grootaandeelhouder van een familiale vennootschap in zijn testament de meerderheid van de aandelen na aan zijn zoon onder de verplichting om zijn meerderheid zodanig aan te wenden zodat de algemene vergadering jaarlijks zijn zus als bestuurster herbenoemt en haar een tantième toekent. De zoon vocht dit testament aan en wierp op dat een dergelijk testament als rechtshandeling om niet per definitie in strijd was met de aard (d.i. de wettelijke specialiteit) en het maatschappelijk doel (d.i. de statutaire specialiteit) van de vennootschap.

Het Hof besloot dat zowel de vennootschap als de zus gebaat waren bij dit testament. Door haar te blijven herbenoemen als bestuurster en haar een tantième toe te kennen, creëert het voornoemd testament immers een *incentive* voor de zus om de vennootschap zo sterk mogelijk te laten presteren. Als de vennootschap het goed deed, kon zij er als bestuurster rechtstreeks de vruchten van plukken via de tantième. De aldus gerealiseerde meerwaarde zal in een volgende stap aan de zoon en de andere aandeelhouders toekomen. Het Hof oordeelde dat het testament aldus een onrechtstreeks vermogensvoordeel inhield voor de vennootschap en dat het testament als rechtshandeling om niet derhalve toch geoorloofd was, ondanks de aard van de vennootschap.¹¹

BEOORDELING IN CONCRETO – Het Hof staat sinds het Bouccinarrest de feitenrechter toe om te oordelen of een rechtshandeling om niet (on)rechtstreeks het maatschappelijk doel behartigt en derhalve verenigbaar is met de aard van de vennootschap.¹² De feitenrechter zal dan ook geval per geval *in concreto* moeten bekijken of een bepaalde handeling niet in het uitsluitend belang van één persoon of van een groep van personen wordt opgezet, ten koste van de vennootschap (en derhalve ten koste van de gezamenlijke aandeelhouders). Er zal in principe geen schending van het maatschappelijk doel aanwezig zijn wanneer de vennootschap een aanwijsbaar direct dan wel indirect vermogensbelang bij de verrichting heeft. Dit is bijvoorbeeld het geval indien men kan aantonen dat de transactie het

¹⁰ Cass. 13 april 1989, *Arr. Cass.* 1988-89, 920; *TRV* 1989, 321, noten M. WYCKAERT en F. BOUCKAERT; *RCJB* 1991, 205, noot J.M. NELISEN GRADE; K. GEENS en H. LAGA, “Overzicht van rechtspraak, Vennootschappen (1986 - 1991)”, *TPR* 1993, (933-1197), nr. 66 e.v.; H. LAGA en R. TAS, “Enkele bijzondere problemen met betrekking tot het sluiten van (samenhangende) overeenkomsten met een vennootschap die deel uitmaakt van een groep” in X., *Onderlinge afhankelijkheid van overeenkomsten*, Brussel, Vlaams Pleitgenootschap, 1997, 149-153; B. TILLEMANS, *Bestuur van vennootschappen. Statuut, interne werking en vertegenwoordiging*, Kalmthout, Biblio, 1996, nr. 955 e.v.

¹¹ Cass. 13 april 1989, *Pas.*, 1989, I, 825, *RW* 1989-90, 253, *Arr. Cass.* 1988-89, 920.

¹² Cass. 13 april 1989, *TRV* 1989, 325, noot M. WYCKAERT.

voortbestaan van de vennootschap en/of de werkzekerheid voor het personeel bevordert.¹³

De rechtspraak interpreteert het begrip “indirect vermogensvoordeel” zeer breed, waardoor ook handelingen die niet onmiddellijk met winstbejag zijn gesteld, maar die passen binnen een ruimere operatie die winst beoogt, en waar de vennootschap (in)direct een vermogensdeel uit kan halen, verenigbaar zijn met de wettelijke specialiteit en derhalve rechtsgeldig.¹⁴

Zo worden promotiecampagnes, sponsoring en mecenaat verenigbaar geacht met de wettelijke specialiteit van de vennootschap. Zij beogen immers een gunstig imago van de onderneming te creëren.¹⁵ Dergelijke rechtshandelingen, die *prima facie* om niet werden verricht en waaruit de vennootschap (in)direct een patrimoniaal voordeel haalt, zijn, althans ten opzichte van de vennootschap, slechts schijnbaar om niet en dus rechtsgeldig.¹⁶

2.1.3. *Vergelijking met het arrest van het Hof van Cassatie d.d. 30 september 2005*

CASSATIE 30 SEPTEMBER 2005 – In een arrest van 30 september 2005¹⁷ evalueerde het Hof van Cassatie het om-niet-karakter van een borgtocht, die een vennootschap voor de schulden van een andere vennootschap had verleend. Het hof van beroep had het bezwarend karakter (en dus het indirect vermogensvoordeel) van de borgtocht afgeleid uit de enkele omstandigheid dat de gedelegeerd bestuurder van de twee vennootschappen in kwestie, dezelfde natuurlijke persoon was. Het Hof van Cassatie vernietigde dit arrest vermits er

¹³ J.P. BLUMBERG en R. NIEUWDORP, “Juridische aspecten van de (Leveraged) Management Buy-Out”, *TBH* 1989, 132-133.

¹⁴ Cass. 13 april 1989, *RCJB* 1991, 205, noot J.M. NELISSEN GRADE; *TRV* 1989, 321, noten M. WYCKAERT en F. BOUCKAERT, *TBH* 1989, 878, *JT* 1990, 751, *Pas.* 1989, I, 825, *RW* 1989-1990, 253 en *Arr. Cass.* 1988-89, 920; Kh. Brussel 21 februari 1958, *Jur. Comm. Brux.* 1958, 150; L. FREDERICQ, *Traité de droit commercial belge*, Brussel, Bruylant, 1928, 176; A. FRANCOIS, “Het wankale evenwicht tussen vennootschaps- en groepsbelang”, *TRV* 1994, 230-231; K. GEENS en H. LAGA, “Overzicht van rechtspraak - Vennootschappen (1986-1991)”, *TPR*, 1993, 930; S. MAQUET en C. DUPONT, “Au coeur de la société son objet social” in X., *Principes de Droit Civil*, Brussel, Bruylant, 1999, 226; D. NAPOLITANO, “Ondernemingsfinanciering door kredietinstellingen – vennootschapsrechtelijke aandachtspunten: het specialiteitsbeginsel en het vennootschapsbelang”, *RW* 1999-2000, 418; J.M. NELISSEN-GRADE, “Le crédit bancaire et le droit des sociétés”, Brussel, Editions Jeune Barreau de Bruxelles, 2002, 369; C. RESTEAU, A. BENOIT-MOURY en A. GREGOIRE, *Traité des sociétés anonymes*, *ibid.* 5, 566; W. VAN GERVEN, *Beginselen van Belgisch Privaatrecht*, I, Antwerpen, Story-Scientia, 1987, 129; P. VAN OMMESLAGHE en X. DIEUX, “Examen de jurisprudence (1979-1990) – Les sociétés commerciales” *RCJB* 1992, 637.

¹⁵ Kh. Oostende 28 januari 1937, *Jur.comm.Fl.* 1937, 1.

¹⁶ K. GEENS en M. WYCKAERT, ‘De vennootschap - Algemeen Deel’ in X., *Beginselen van Belgisch Privaatrecht*, Mechelen, Kluwer, 2011, 232, 132.

¹⁷ Cass. 30 september 2005, *TRV* 2006, 592, noot F. JENNE en *TBH* 2006, 1028, noot P.A. FORIERS.

geen enkele betrokkenheid van de vennootschappen bij de borgtocht werd aangetoond.¹⁸

Het Hof besliste dat zowel de bekwaamheid van de vennootschap (d.i. de wettelijke specialiteit) als de bevoegdheid van haar organen om haar rechtsgeldig te verbinden (d.i. de statutaire specialiteit), beperkt zijn tot de handelingen die de vennoten een direct dan wel indirect vermogensvoordeel bezorgen conform art. 1 W.Venn. Waar het Hof van Cassatie in het Bouccinarrest de wettelijke specialiteit nuanceerde ten voordele van de statutaire specialiteit, vermengt ze hier beide specialiteiten. Dit arrest werd uitdrukkelijk gevolgd in een arrest¹⁹ van het hof van beroep te Gent, ook al betreft o.a. FORIERS deze vermenging.²⁰ Het is weliswaar logisch om de bekwaamheid van een vennootschap en de wettelijke specialiteit, enerzijds, en de tegenstelbaarheid van een rechtshandeling en de statutaire specialiteit, anderzijds, te verbinden, ook al bestaat er geen expliciete wettelijke basis voor.²¹

Deze rechtspraak houdt in dat een handeling om niet voortaan altijd nietig is als die handeling de vennootschap geen direct dan wel indirect vermogensvoordeel oplevert. De vennootschap is immers onbekwaam en haar organen zijn onbevoegd om die handeling om niet te stellen. Wanneer de rechter de feiten apprecieert, moet hij derhalve allereerst de rechtsgeldigheid en toerekenbaarheid van de handeling nagaan, waarbij hij de handeling achtereenvolgens toetst aan de wettelijke specialiteit en aan de statutaire specialiteit.²²

2.1.4. De hypothese van het arrest d.d. 7 oktober 2010

LUIK 7 OKTOBER 2010 – Het hof van beroep te Luik zag geen graten in de rechtsgeldigheid en toerekenbaarheid van de bruikleenovereenkomst. Een toetsing van de bruikleenovereenkomst aan de wettelijke specialiteit en de statutaire specialiteit dient zich dan ook aan. De bruikleen zal de toetsing doorstaan wanneer zij de SPRL I. enig (on)rechtstreeks vermogensvoordeel bezorgt.

¹⁸ D. NAPOLITANO, “Zekerheidsstelling in groepsverband – de bankier als jurist tegen wil en dank” (noot onder Cass. 9 maart 2000), *TRV* 2001, 98; M. WYCKAERT, “Overzicht van rechtspraak – Vennootschappen (1999-2010)”, *TPR* 2012, 148.

¹⁹ Gent 12 januari 2009, *TGR* 2009, 180, *TRV* 2009, 736, noot D. VAN GERVEN.

²⁰ P.A. FORIERS, “Spécialité légale – Spécialité statutaire et but de lucre. Quelques observations sur l’arrêt de la Cour de cassation du 30 septembre 2005” (noot onder Cass. 30 september 2005), *TBH* 2006, 1034.

²¹ A. BENOIT-MOURY, “Représentation des sociétés de capitaux et limitations relatives à l’objet social”, *RCJB* 1989, 408, nr. 11; K. GEENS en H. LAGA, “Overzicht”, *TPR* 1993, 992, nr. 66; K. GEENS en M. WYCKAERT, “De vennootschap - Algemeen Deel” in X., *Beginnelsen van Belgisch Privaatrecht*, Mechelen, Kluwer, 2011, 238; P.A. FORIERS, *o.c.*, 1033.

²² F. JENNE, “Zekerheden in groepsverband: een onzeker lot?” (noot onder Cass. 30 september 2005), *TRV* 2006, 597.

TOETSING AAN DE WETTELIJKE SPECIALITEIT – De bruikleenovereenkomst is essentieel een overeenkomst om niet.²³ *In casu* werd dan ook geen tegenprestatie voor de bruikleen bedongen tussen de vennootschap en mevrouw C.Q. Deze laatste is als echtgenote van de zaakvoerder een derde tegenover de SPRL I. Door als vastgoedmaatschappij één van haar activa, met name het onroerend goed te Doornik, aan een derde in bruikleen te geven zonder enige tegenprestatie te vragen, maakt de SPRL I. geen winst maar net verlies. De SPRL I. derft immers de huurinkomsten die de zij had kunnen ontvangen wanneer zij het onroerend goed had verhuurd aan een andere derde in ruil voor een tegenprestatie. De derving van dergelijke inkomsten houdt een economische aandeel ten aanzien van de vennoten in.

Het lijkt aannemelijk dat de zaakvoerder, R.Q., als echtgenoot van mevrouw C.Q., wel op persoonlijk vlak baat heeft bij deze kosteloze inwoon in de in bruikleen gegeven woning, maar dat doet geen afbreuk aan het karakter om niet van de bruikleenovereenkomst *an sich* die gesloten werd tussen mevrouw C.Q. en SPRL I. Daarenboven leert het cassatie-arrest van 30 september 2005 dat het feit dat een bestuurder voordeel haalt uit de rechtshandeling om niet, niet volstaat om deze te billijken. De vennootschap waarin de bestuurder optreedt, moet enig vermogensvoordeel uit de rechtshandeling om niet halen, niet de bestuurder.

Het gegeven dat mevrouw C.Q. jaren huurgelden heeft betaald aan de SPRL I. doet niet ter zake. Dergelijke betaling is immers de uitvoering van een natuurlijke verbintenis waartoe mevrouw C.Q. niet gedwongen was, en dewelke niet in de bruikleenovereenkomst was voorzien. Dergelijke betalingen na het sluiten van de bruikleenovereenkomst zet de bruikleen nog niet retroactief om in een huurovereenkomst. Indien de SPRL I. een huurovereenkomst had gesloten met mevrouw C.Q., was er een rechtshandeling ten bezwarende titel geweest, en had deze problematiek rond handelingen om niet, zich niet gesteld.

Daar de bruikleenovereenkomst om niet werd gesloten en er geen tegenprestatie werd bedongen, schendt deze het wettelijke specialiteitsbeginsel. Zonder tegenprestatie is er immers geen indirect vermogensvoordeel voor de vennootschap. Conform de leer van het Bouccinarrest en het arrest van 30 september 2005 kunnen we deze bruikleen alleen nog billijken indien zij direct dan wel indirect werd gesteld om het maatschappelijk doel te verwezenlijken.

TOETSING AAN DE STATUTAIRE SPECIALITEIT – De SPRL I. is een vastgoedmaatschappij vermits haar maatschappelijk doel “*l’achat et la location d’immeuble*” omvat. Het komt er voor de SPRL I. dan ook op aan om al haar activa te verhuren en/of te verkopen aan een interessante prijs. Een

²³ Art. 1876 BW; Cass. 29 november 1963, *Pas.* 1964, 342, *JT* 1964, 293.

bruikleen om niet, die haar actief te Doornik, zonder enige vergoeding buiten de handel zet, leidt niet tot de verwezenlijking van het maatschappelijk doel, wel integendeel. Het in bruikleen geven van een actief zonder enige tegenprestatie levert de vennootschap noch een direct noch een indirect vermogensvoordeel op.

Voorts komt deze bruikleenovereenkomst noch het voortbestaan van de vennootschap noch de werkzekerheid voor het personeel mogelijks ten goede. Integendeel, de vennootschap dient rekening te houden met een derde die in één van haar activa woont, en aldus de werkzaamheden kan belemmeren. Het gegeven dat mevrouw C.Q. enkele jaren later aandeelhoudster werd, doet geen afbreuk aan het karakter om niet van de bruikleenovereenkomst *in illo tempore*.

CONCLUSIE – Deze bruikleenovereenkomst schendt, als rechtshandeling om niet die de SPRL I. geen enkel economisch voordeel toebrengt, noch haar maatschappelijk doel bevordert, zowel het wettelijke als het statutair specialiteitsbeginsel en moet derhalve als nietig worden beschouwd. Het hof van beroep te Luik oordeelt anders. Het stelt dat de bruikleenovereenkomst het beginsel van de wettelijke specialiteit niet schendt. Het hof haalt kort het Bouccinarrest van het Hof van Cassatie d.d. 13 april 1989 aan, en herhaalt dat een rechtshandeling om niet gerechtvaardigd kan worden zolang ze ter bevordering van het maatschappelijk doel gesteld wordt, maar zonder verdere toelichting verklaart het hof deze voorwaarde vervuld. Niet alleen lijkt het hof zich te vergissen tussen de wettelijke en de statutaire specialiteit, het gaat ook compleet voorbij aan het arrest van het Hof van Cassatie dd. 30 september 2005.

Mijns inziens kunnen er vraagtekens bij dit arrest worden geplaatst. Er valt niet in te zien hoe de SPRL I. wél enig (on)rechtstreeks voordeel haalt uit de bruikleenovereenkomst. Begrijp wie begrijpen kan.